

Atatürk ve Demokrasi...

Bir 10 Kasım günü daha Atatürk'ü saygıyla anarken, bir konunun altını çizmek istiyoruz: Atatürk ve demokrasi...

Bu konu öteden beri değişik tartışmalara kaynaklık eder. Doğaldır bu durum. Çünkü Atatürk, 1923'teki Cumhuriyet devrimıyla modernleşme yolunda büyük bir atılım gerçekleştirmiş, ancak onun döneminde Türkiye tek partili rejim altında yaşamıştı.

Modern Türkiye'nin kurucusu, gerçekten çok partili bir demokratik düzenin kurulmasını istemiş miydi?

Kimine göre hayır, istememişti.

Tartışılabilir... Ama biz böyle düşünmüyoruz.

"Aydınlanma"yı Anadolu'da gündeme getirerek, İslam dünyasında ortaçağ karanlığına bir köşeden yırtan Atatürk, böylece ülkemizde Batı demokrasisinin de temellerini atmaya yönelmişti.

Nitekim Başyazarımız Nadir Nadi, 1984'ün 10 Kasım günü bu köşede Atatürk ve demokrasi konusuna şöyle değinmişti:

"Yirmibeş yıl kadar önce bir gün bir devlet sorumlusu ile görüşüyorduk. Tartışmamız uzun sürdü. Biz hükümetin davranışının, ne Atatürk'ün değerlerine ne de demokrasiye yakıştığı düşüncesini savunuyorduk.

Bir aralık sinirlenen o devlet sorumlusu ünlü kişi bana dönerek:

— Sanki Atatürk zamanında bizde demokrasi var mıydı? gibilerinden bir çıkış yaptı.

Böylece beni mat ettiğini sanıyordu. Tek parti döneminde gerçekten ülkemizde çağdaş anlamıyla demokrasi yoktu.

Kendisine kısaca: — Atatürk kendi döneminde demokrasinin önkoşullarını hazırlıyordu dedim. Yanıt bulamadı."

Atatürk'ün çok partili bir demokratik düzeni amaçladığına kuşku yoktur. Örneğin, Cumhurbaşkanlığı döneminde onun genel sekreterliğini yapmış olan Hasan Rıza Soyak, anılarında Atatürk'ün şu sözlerini aktarır: "Biz öyle bir idare, öyle bir rejim istiyoruz ki, bu memlekette bir gün, -eğer dünyada hükümdarlık aleyhine gittikçe artan kuvvetli cereyanlar muvacehesinde kalarlar varsa- padişahlığa taraftar olanlar dahi bir fark kursunlar." (Hasan Rıza Soyak; Atatürk'ten Hatıralar; Yapı Kredi Bankası Yayınları; 1973; sayfa 58-59).

Atatürk, laik cumhuriyeti kurup Anadolu'da uluslaşma sürecini başlatarak, kendi çağındaki değişimi yakalamış bir büyük devlet adamı ve devrimciydi.

Atatürk'ün özlediği, ama yapamadığı ikinci büyük atılım ise en yakın arkadaşları İsmet İnönü gerçekleştirdi. Bu büyük devlet adamı da çok partili düzene geçiş başlatarak ülkemizi demokratikleşme sürecine soktu.

Ama bu süreç, tüm iniş çıkışlarıyla, gel-gitleriyle hâlâ bir türlü özlenecek aşamaya gelebilmiş değildir. Türkiye'nin çağını yakalayabilmesi ve dünyada esen özgürlük rüzgârlarını arkasına alabilmesi için, demokrasi ve insan haklarını artık bir sorun olmaktan çıkarması gerekiyor.

Karamsar değiliz. Çünkü dünyayla birlikte ülkemiz de hızla değişiyor. Yeni bir yüzyıla, kendini her alanda büyük ölçüde yenilemiş bir Türkiye'ye girebiliriz.

Bu duygu ve düşüncelerle anıyoruz Atatürk'ü.

Cumhuriyet

Ata'yı anıyoruz

Mustafa Kemal Atatürk, ölümünün 53. yıldönümünde bütün yurtta, KKTC'de ve dış temsilciliklerde düzenlenen törenlerle anılacak. Anıtkabir'de bugün düzenlenen törene Cumhurbaşkanı Özal'ın yanı sıra Mesut Yılmaz, Erdal İnönü, Süleyman Demirel ve Necmettin Erbakan da katılacak. Muhalefet liderlerinin törene ayrı ayrı katılmaları bugünkü törende tekrarlanmıyor.

6. Sayfada

İngiliz basınında Kurtuluş Savaşı

1920'li yılların başında İngiliz kamuoyundaki hava nasıldı, nasıl değişti?

AHMET GÜNGÖR ENÇER'in yazısı 7. Sayfada

Atatürk bu gece TV'de oynayacak

TRT1'de saat 22.00'de Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle çekilen 'Metamorfoz' filmi ekrana geliyor

TURHAN GÜRKAN'ın yazısı 7. Sayfada

Atatürk neden hain ilan edildi?

Kemal Paşa, Türklerin tarihteki en büyük milli önderidir. Radikal bir cumhuriyetçidir. İmparatorluk hülyası bitirken fazlasıyla gecikmiş veya geciktirilmiş Türk milliyetçiliğini Batı'ya rağmen devletleştirmeyi başardı.

HİKMET ÖZDEMİR'in yazısı 7. Sayfada

Atatürk: İnsanları seven bir insan

Selma Selçuker, Mustafa Kemal'i tanıyanlarla O'nun hümanist yönünü konuştu. 6. Sayfada

FOTOĞRAF: ETEM TEM (YILMAZ DİNÇ ARŞİVİ)

Küçük kurultay sona erdi Hesaplaşma kurultayda

KURULTAYDA KOALİSYON EĞİLİMİ

Sorumluyum Küçük kurultayda konuşan İnönü, seçimlerin başarısından da başarısızlığından da sorumlu olduğunu belirterek, "Yapılacak büyük kurultayda hepsinin hesabını vereceğiz" dedi.

Koalisyon SHP lideri, çünkü kurultayda konuşan delegelerden 35'inin 'partinin ilkeleri doğrultusunda koalisyona evet', 7'sinin 'hayır' dediğini, 15'inin görüş belirtmediğini söyledi. 5. Sayfa

KÜÇÜK KURULTAYDA TARTIŞMALAR

4K formülü Küçük kurultayda bir konuşma yapan İstanbul temsilcisi Kongar, SHP'nin kurultaylar zinciri, kanalizasyonlar, kına ve Kürtçe nedeniyle kaybettiklerini söyledi.

İnönü'ye eleştiri Baykal yanlıları İnönü'yü eleştirerek DYP ile yapılacak koalisyona da karşı çıktılar. Genel merkez yanlıları "Kurultaylar nedeniyle yıprandık" dediler. 5. Sayfada

Çeçenler, Ankara'ya uçak kaçırdı

İnguş Özerk Bölgesi'nin bağımsızlığı için eylem yapan 4 Çeçen, Sovyet uçağını Ankara'da 5.5 saat rehin tuttu

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sovyetler Birliği'nde iç hat seferi yapan bir yolcu uçağı, silahlı dört Çeçen Türkü tarafından kaçırılarak Ankara'ya indirildi. Çeçen-İnguş Özerk Bölgesi'nin bağımsızlık kararı ile cumhurbaşkanlığı seçiminin Rusya Federasyonu tarafından tanınmamasını ve bölgede olağanüstü hal ilan edilmesini protesto ettiklerini açıklayan hava korsanları ile 171 yolcu ve 7 mürettebatın bulunduğu uçak

Esenboğa'da 5.5 saat kaldıktan sonra ayrılarak Sovyetler Birliği'ne döndü. Dün saat 13.00 sıralarında Kuzey Kafkasya'daki Minvado Havaalanı'ndan kalkan Sovyet Havayolları Aeroflot'a ait Tu-

polev 154 tipi yolcu uçağı, Urallardaki Sivaros şehrine hareket halindeyken, uçakta bulunan silahlı dört kişi tarafından kaçırılmak istendi. TASS'ın haberine göre, Satuyev Sait Ali adlı kişi, Rusya'nın

Cumhuriyeti'nde kamu düzeninin sağlanmasını istediğini söyleyen kişi, talebi yerine getirilmediği takdirde uçağı düşüreceklerini söyledi. (Arkası Sa. 19, Sü. 4'de)

EYLEM ÇAĞIRISI 19. Sayfada

Berlin Nadi'nin açıklaması / 19. Sayfada

Bugün / Dergi

Hanedanlar neden sıkılır?

Çizgi roman / 17. Sayfada

Bir gazetecinin maceraları: Blackie White Trillo-Seijas

Çizgi bant / 17. Sayfada

Bir bebeğin maceraları: Bulut Bebek Nuray Çiftçi

Sanatçı / Arka Sayfada

Yves Montand öldü

Nadir Nadi'ye Mektuplar (4)...

Sevgili Nadir Bey; Bilemiyorum, Roma'yı sever miydiniz? İstanbul'dan sonra benim en sevdiğim kentlerin başında gelir. Bu kenti geçerken, tarihe flört ediyormuş gibi bir duyguya kapılırım her seferinde. Sokaklarında dolaşırken tarihe baş başa kalır insan.

Tipik Romalıların yaşadığı, orta yerinde pazar kurulan bir meydan. En ilginç yanı da şu: Roma'da kilisesi bulunmayan tek meydan... Kilisesi yok, ama kocaman bir heykeli vardır: Kitap okuyan bir papaz heykeli. Heykelin gövdesindeki kabartmalar ilginçtir. Yargılanan, sonra da odunlar üstünde yatan. (Arkası Sa. 19, Sü. 1'de)

HASAN CEMAL

Türkiye, Azerbaycan'ı resmen tanıdı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Bakanlar Kurulu, bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti'ni tanıma kararı aldı. Türkiye, Azerbaycan'ı tanıyan ilk ülke oldu. Başbakan Mesut Yılmaz, Bakanlar Kurulu kararını "Türk milletine ve Azeri milletine hayırlı olsun" dedi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ayaz Muttalibov ve Başbakan Hasan Hasanov, karardan

sonra Mesut Yılmaz'ı telefonla arayarak teşekkür ettiler. Bakanlar Kurulu dün Başbakan Mesut Yılmaz'ın başkanlığında yaklaşık 2.5 saat süren ve tek gündem maddesi Azerbaycan olan bir toplantı yaptı. Yılmaz, toplantıdan sonra gazetecilere yaptığı açıklamada, "Bakanlar Kurulu'nun Azerbaycan'ı tanıma kararı aldığını" bildirdi. Konuyla ilgili ayrıntılı

açıklamanın bu sabah Dışişleri Bakanı Safa Giray tarafından yapılacağını belirten Yılmaz, şöyle konuştu: "Bakanlar Kurulumuz bugünkü (dünkü) toplantısında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin, tanımak konusundaki talebini çeşitli yönleriyle değerlendirmiş ve Türkiye'nin Azerbaycan'ı resmen tanıması kararlaştırılmıştır."

Yılmaz, Bakanlar Kurulu'nun bu kararının "Türk milletine ve Azeri milletine hayırlı olsun" dedi. Başbakan Yılmaz, Roma'ya giderken uçakta koalisyona ilgili yaptığı açıklamaların anımsatılması üzerine de "Bu konularda şimdi konuşmayacağım" dedi. Yılmaz, bir başka soru üzerine de Bakanlar Kurulu'nun gelecek hafta yeniden toplanacağını ve bu toplantının Cumhurbaşkanlığına Turgut Özal başkanlığında olabileceğini söyledi. Başbakan Yılmaz, DYP Genel Başkanı Demirel ile NATO zirvesi konusunda görüşüp görüşmediğinin sorulması üzerine de "Şu anda olmadı, gerekirse olabilir" dedi. Yılmaz, Güneydoğu'da son günlerde yeni bir sınır ötesi operasyonu (Arkası Sa. 19, Sü. 8'de)

Prof. Dr. AHMET KILIÇOĞLU Ank. Ü. Huk. Fak.

Atatürk'ün Var Olan Vasiyeti...

Yasa koyucular, kişilerin sağlıklarında hüküm ifade etmek üzere yapabilecekleri hukuksal işlemler yanında, ölümlerinde hüküm ifade etmek üzere de işlemler yapabileceğini düşünerek ölüme bağlı tasarruf dediğimiz tasarruflara yer vermiştir. Kişiler, bu tür hukuksal işlemlerle ölümlerinden sonra hüküm ifade etmek, sonuç doğurmak üzere son arzularını dile getirebilme ve gerçekleştirmelerini sağlama olanağını elde etmektedirler. Bu tür hukuksal işlemlerin en yaygın olanı vasiyetname adını almaktadır.

Vasiyet yoluyla kişilerin son arzularını gerçekleştirebilme hakkı, temel bir hak ve özgürlük olarak değerlendirilmelidir. Anayasada buna ilişkin açık bir hüküm bulunmamasına rağmen "herkesin miras hakkına sahip olduğunu" (md. 35) bir temel hak kabul eden anayasa hükmünün, kişilerin vasiyet yapabileceği hakkını da içerdiğini kabul etmek gerekir.

Vasiyetin türleri, geçerlilik şekli, hüküm ve sonuçları, Atatürk'ün hukuk devriminin ülkemize kazandırdığı en büyük eserlerden biri olan Medeni Kanun'unuzun 478 vd. maddelerinde hükme bağlanmıştır. Bu maddelerin incelenmesinde, yasa koyucunun, kişilerin vasiyet içerisinde yer alan son arzularına çok büyük saygı gösterdiği, bunların gerçekleşmesi için genel hukuk ilkelere istisnai kuralları getirdiği görülür. Örneğin: sağlararası bir hukuksal işlem için kişinin on sekiz yaşını ikmal etmesi ve kısıtlı olmaması gerekli iken, vasiyet yapabileceği yaş on beş yaşın ikmal olup, kısıtlılık, bu hukuksal işlemin yapılmasına engel değildir; sağlararası bir hukuksal işlem ehliyetsizlik ya da şekle aykırılık gibi bir nedenle sakat ise işlem kendiliğinden geçersiz olup, bu geçersizlik her zaman ileri sürülebildiği halde, aynı eksiklik vasiyette söz konusu olduğunda vasiyet kendiliğinden geçersiz sayılmamakta, bunun için bir iptal davasının açılması, yargı kararının alınması

Atatürk'ün malvarlığını CHP'ye bırakan vasiyeti 10 Kasım 1938'de yürürlüğe girmiş, ancak hiçbir hukuk kuralının kabul edemeyeceği şekilde 16 Kasım 1981'de MGK tarafından bütün siyasi partilerin malvarlığına elkonulmuştur.

gerekmekte, ayrıca bu yöndeki geçersizlik iddiaları süresiz olmayıp bir yıllık süre ile sınırlı bulunmaktadır. (MK. md. 499, 501). Medeni Kanun'unuzun birçok maddelerinde, vasiyetnamenin yorumunda bunları mümkün oldukça ayakta tutma (favor testamenti) ilkesine de yer verilmiştir. (MK. md. 462, 519 gibi).

Yasa koyucunun kişilerin vasiyeti konusunda gösterdiği bu has-

sasiyet Türk toplumunun yapısı ve değer yargısına da çok uygundur. Türk insanı, yasanın aradığı türde ve şekilde bir vasiyet olmasına rağmen ölenin dile getirdiği son arzularına uymayı, ona saygının ve bağlılığın bir gereği kabul etmektedir. Örneğin: Medeni Kanun'unuz sözlü vasiyeti, olağanüstü bazı durumlarda (hasta yatağında olma gibi) diğer vasiyet türlerinden (el yazısı ve resmi vasiyetname) birine başvurma olanağının bulunmaması halinde geçerli saymasına rağmen, insanımız bu koşulların bulunmadığı hallerde bile ölenin sözlü açıkladığı son arzularına uyma yönünde bir değer yargısına sahiptir.

Atatürk de her Türk vatandaşı gibi, öldüğünde gerçekleştireceğini ve yasaların güvencesi altında bulunduğunu düşünerek 5 Ekim 1938 pazartesi günü bir kalem ve kâğıt alarak bir el yazısı vasiyetname yapmıştır. Kendi imzasını taşıyan, Medeni Kanun'unuzun 485. maddesi anlamında bütün geçerlilik koşullarını taşıyan bu vasiyetinde şu cümlelere yer vermiştir: "Malik olduğum bütün nüket (1) ve hisse senetleri ile Çankaya'daki menkul ve gayri menkul emvalimi C.H.P'ye atideki şartlarla terk ve vasiyet ediyorum". Atatürk bu cümleyi takip eden altı maddelik vasiyetinde, mal varlığından kimlerin yararlanacağını belirtmiş, altıncı maddede "Her sene nemadan (2) mütebaki miktar yarı yarıya, Türk Tarih ve Dil Kurumlarına tahsis edilecektir" demiştir.

Her vasiyet gibi Atatürk'ün bu vasiyeti de ölüm tarihinde, (Arkası 19. Sayfada)

Hedef, Atatürk Değil...

En yandaşları bile, Atatürk'ü bir ilah olmak şöyle dursun, bir peygamber olarak bile lanse etmemişlerdir. Kaldı ki Muhammed dahi, dini iyi bilmeyen ve pagan dönemin kafa yapısı ile onu karıları ve kızları ile beraber kutsallaştıran bugünkü cahillere karşı, Kuran'da açıkça, "Ene beşere misliküm" demiştir: "Ben de sizler gibi bir insanım." Atatürk peygamber de değil. Tarihte çok az gelen kahramanlardan, liderlerden biri. Kişi ilişkilerinde son derece nazik, düşmanlarına karşı -olabildiğince- merhametli, şahsı inanılmaz ölçüde zarif ve fiziği, de olağanüstü bir insan.

ÇELİK GÜLERSOY

Basından geçen haftaki 'müktesebatım', tam, âhi gitmiş vâhi kalmış cinsinden bir hatunun "Atatürk'e ait anıları" oldu. Nereden ve nasıl bir hünerle haberleri olmuşsa, kimsenin adını bile duymadığı bu kişiyi bulmuşlar, konuşturuyorlar. O da, 1926-27 arasında bir yıl süre ile Atatürk'le yaşadığını söylüyor, ama bununla kalmıyor, demecin asıl ilgi çekici özü -ve de anlaşılabilir yayın gerekçesi- olarak, onun "sabahlara kadar içtiği, sofrada arkadaşları ile kavga ettiği, hatta bir keresinde kendisine de tabanca çektiği ve bu olay üzerine (aşkının soğuyarak) ondan ayrıldığı" bilgilerini de veriyor. O veredursun, benim dikkatimi çekmeye başladı, bu tür, belli bir frekansla yapılmaya başlanan yayınlar.

Atatürk karşıtlığı sistemleşti

Bizim kuşak, 1950'den sonra, Atatürk'e karşı başlayan bir akımın tanığıdır. Önce Ticani Tarikatı mensupları çekiçle anıtlara tırmanıp heykellerin bir yerlerini kırmaya hücum etti. Sonra aynı doğrultuda olmak üzere, bir yayın faaliyeti başlatıldı. Kimi bilginler, "kronolojik" ve ağır hacimli eserlerinde, Atatürk'e ve İstiklal Harbi'ne ait günleri ve ayları nendense unutup atlayarak, tarih yazdılar. Birtakım gazeteciler gayrete geldi, ucuz cep kitapları ile siyasi davaları, suikast konusu ve halifenin sürülmesi gibi olayları, yeni yorumlar ve bakış açıları ile gündeme getirdiler. 15-20 yıldır ise, bir İslamcı basın biçim alıp kemikleştiğinde, bir Atatürk karşıtlığı sistemleşti ve yerine oturdu. Bunları biliyoruz ve bu kamplara alıştık. Takdir edilecek bir yanları da var, çünkü tezleri açık.

Tezgâhlanan filmler

Son aylarda dikkati çeken gelişmeler, aynı doğrultuda, ama aynı netlikte değil, aksine, sinsice. Birtakım çevreler "resmi tarih"e karşı bilimsel araştırmalar içindeler. Eğer önyargılarla yola çıkmamışlarsa, sadece bilim yapacaklarsa, bu da iyi. Fakat iş onlarla da kalmıyor. Filmler tezgâhlanıyor, Atatürk'ün tarihteki büyük yerini ve anlamını değil, uçkurunu ve sofrasını ekrana getirmek üzere. Bir politikacının sözümona "anıları" tefrika edilmeye başlanıyor. Daha ilk maddesinde "Gazi ile İsmet'in asılmalarını" öngören zirva "anayasa", taslakları, tarihi belge diye sunulacak. (Görüldüğü gibi böyle bir "anayasa", bir Afrika kabilesinde bile kabul görmez. Çünkü bir hukuk metni, birinin asılması gibi, hem sübjektif olan hem de uygulanırsa ortadan kalkacak bir hükümlerle başlamaz. Ruh hastası doktor, bunları bari en sonda "geçici maddelere" almalydı!) Şimdi de bir hatun gündeme geldi. "Sabahlara kadar içen, tabanca çeken ve kavga eden" bir Atatürk'ü anlatıyor.

Bütün bunlar dikkat çekici. Hüzün verici. Umud kırıcı. Üstelik de, bu hanımın verdiği

rüşlerimi şöyle özetleyeyim:

En yandaşları bile, Atatürk'ü bir ilah olmak şöyle dursun, bir peygamber olarak bile lanse etmemişlerdir. Kaldı ki Muhammed dahi, dini iyi bilmeyen ve pagan dönemin kafa yapısı ile, onu karıları ve kızları ile beraber kutsallaştıran bugünkü cahillere karşı, Kuran'da açıkça, "Ene beşere misliküm" demiştir: "Ben de sizler gibi bir insanım." Yine Kuran açıkça, Muhammed'e bu kez Tanrı diliyle "Sen de uyarsan onların havalalarına, seni bir kurtaracak bulunmaz!" hitabını çekmiş ve "Tanrın seni bırakmadı, darılarak atmadı!" hatırlatmasını da yapmıştır. Bu ayetlerin hepsi, Allah'tan mesajlar getirdiğine benim de inandığım bir peygamberin, insan olarak yaşamındaki yanlışlarına birer işaret değilse, ya nedir? Peygamberin Tanrı'yı darıltacak işler yapması söz konusu değilse, bu âyet niye indi?

Hata ve sevapların muhasebesi

Atatürk, peygamber de değil. Tarihte çok az gelen kahramanlardan, liderlerden biri. Kısa süren hayatında bazı yanlışları olmuş ve kimileri de onu yazık ki, bir süre "tenkitten münezeh" tutmuş. Bunlar var. Fakat geçen 50 yılın

getirdiği bir olgunlukla, Türk toplumu artık onun "hatasının ve sevabının bir muhasebesini" yapabilmelidir. Bunun gereğini, ben de onu seven herkes gibi kabul ediyorum. Ama eleştirmekle hiç beslemek ya da hesap tutmakla defteri yırtmak aynı şeyler değil.

Buraya açıkça yazıyorum ki, bence Atatürk'ün birkaç yanlışından biri, bir ırk seçkinliğinden çağrışımlar getiren özdeyişlere gitmesidir. Onun yerine bir "Anadolu kültürü ve Anadolu sentezi"ni dünyaya duyuracak bir tezi oturtsaydı, bugünkü Türkiye'nin dünyada daha saygın bir yeri olabilirdi.

İkincisi, belki dil konusundaki arayışları ve zorlamalarıdır. Üçüncüsü, mesleği olmadığı için, ekonomide başlarda yalpalayan uygulamalarıdır. Bunu, 1930 dünya ekonomisi buhranında devletçi girişimleriyle aşmayı bildi. Belki sonuncu bir yanlış olarak, içkiye düşkünlüğü görülebilir. Ama onun da analizleri yapılabilir. Bir kere bu, daha çok kişisel bir sorun. Sonra, çevresiyle ve ülkeyle ilgili nedenleri var. En son da, bu yanlışını, 57 yaşında, yani çok erken, dünyadan ayrılmakla ve son yıllarını da acı çekerek geçirmekle, yine kendisi ödemiştir.

50 yılın gerisinde bir dağ

Bu "beşer" niteliklerini sayıp bitirdikten sonra, gözünüze renkli bir ideolojik gözlük takmadan ve elinizi de vicdanınıza koyarak baktığınızda ise, 50 yılın gerisinde, bir insan değil, bir dağ görüyorsunuz. Tarih içinde yükselen, tepesi karlı bir dağ. Yıkılan bir imparatorluktan, yokluk içinde, ama çok onurlu bir savaşa, bağımsız ve milli bir devlet çıkarmayı becerebilmiş. Her biri çürümüş birer "kurum" olan, tekkeler yaşantısından, memurlara ve nazırlara padişah ihsanları ve avantalarından, herkesin birbirini jurnal etmesi düzeninden, dönemin süper güçleri olan İngiltere'ye, Fransa'ya ve Almanya'ya devlet adamlarının kendilerini ya satması ya da kiralaması prensibinden, inkılapçı ve İttihatçı kadronun bile kadını tekrar torbaya sokmak girişimlerimden oluşan bir ortam içinde ve bunlardan az sonra, sadece 5-10 yıl sonra, bu ülkeye yıldızlar kadar uzak durmuş kavramlar olarak, cumhuriyet fikrini, öğrenme, aydınlanma aşkını, milli bir gururu, kadınlık onurunu, yoksulun elinden tutacak bir çare olduğunu dört-dörtlük kanıtladığı bir devletçilik uygulamasını, kendisi asker olduğu halde savaştan nefret eden bir bölge ve dünya barışı idealini... semalardan indirmiş ve ülkesine armağan etmiş bir olağanüstü lider.

Kişi ilişkilerinde son derecede nazik, düşmanlarına karşı -olabildiğince- merhametli, şahsı inanılmaz ölçüde zarif ve fiziği de olağanüstü bir insan. Türkiye'ye, bölge komşuları içinde, dün bütününü, bugün de kısmen, kişiliğini veren ve konumunu belirleyen işte bu adamdır. Türkiye'yi her 10 yılda bir, her istenen kalıba dökülüveren Araptan ve Acemden farklı, dirençli bir bina halinde yeniden inşa eden güç, Atatürk harcıdır.

Şimdi anlaşılabilir, ülkemizin konumu, uluslararası yeni dengeler ve oluşumlar dolayısı ile gündeme getirilmek isteniyor. Bunun için yapılması gereken, yapıyı ayakta tutan temelini yavaş yavaş kemirilmesidir. Olan biteni ve büyük-büyük, alışılmadık yeni gelişmeleri izledikçe bu yoruma varıyorum. İnşallah benimki bir yanıldır, bir vehimdir. Ama bir şey var ki, o kesin: Bilelim ki, adına Atatürk denilen adamın, günümüzde övgülerle kazanacağı ve vergilerle kaybedeceği bir şey yok. O, 1938 yılında tarihe mal oldu.

Gündemde olan biri varsa, o bizim.

PARİS'TEN SELÇUK DEMİREL

BAŞKENT'TEN

AHMET TAN

Enfarktüs

ANKARA — Yaşları ve el ile tutulurlukları çok farklıydı... Biri seksen ikisindeydi, öteki altmış sekizinde. Birinin kütüğünde "Devletî Ali Osmanî" yazılıydı, ötekinde "Türkiye Cumhuriyeti."

Biri dünyaya gelmenin doğal müsebbibiymiş, öteki toplumsal varlığının...

Bu yüzden birinin sevdiği ötekiyle hep burun burunaydı. Biri insandı, öteki kurum.

Amma iki gözülü yüreğinin iki gözü de ikisinin sevdiyasıyla tika basaydı.

Biri babanızdı, öteki gazeteni.

Yoksa, "Ömre bedel" Demirel'in "İstihza-ı şüyu" dediği bu muydum?

Acaba her şeyin yürekte patlak vermesi bu yüzden miydi?

İki ayrı sevdamız hem aynı günde hem aynı biçimde tıkanıklığa uğradı.

Babanız kalbinde bir sancıyla sarsıldı. Doktorlar, "Enfarktüs" dediler. Gazeteniz de öyle...

Doktorlar, "İlk 24 saat çok önemli" dediler. Ve eklediler: "Ama yine de 72 saat geçmesi gerek."

Cumhuriyet, enfarktüsün ilk 24 saatini, ilk 48 saatini, ilk 72 saatini geride bıraktı. Ani ölüm bekleniyordu, olmadı. Tansiyon düşecek, nabız duracak dendi. Düşmedi, durmadı. Düşmeyecek de durmayacak da...

Cumhuriyet, atardamar tıkanıklığı yaşamıştı. Kan kaybetmişti. Doğru. Ama bu kan kaybı ölüme yol açmıyordu. Çünkü bünyesine yabancı cisim girmemişti, giremezdi.

Bünyesi çok güçlüydü. Dünyanın en sağlıklı doğumuyla "bağımsızlık ve özgürlük" için dünyaya gelmişti. Bünyesi yeni alyuvarlar, yeni akyuvarlar yaratacak güçtü.

Gücünü, kendisine adını veren, toplumsal ve siyasal yaşam ortamını yaratan devletin kurucusundan alıyordu.

Cumhuriyet yaşayacaktı.

Kongar, kurultaylar zinciri, kanalizasyon, kına ve Kürtçe nedeniyle seçimi kaybettiklerini söyledi

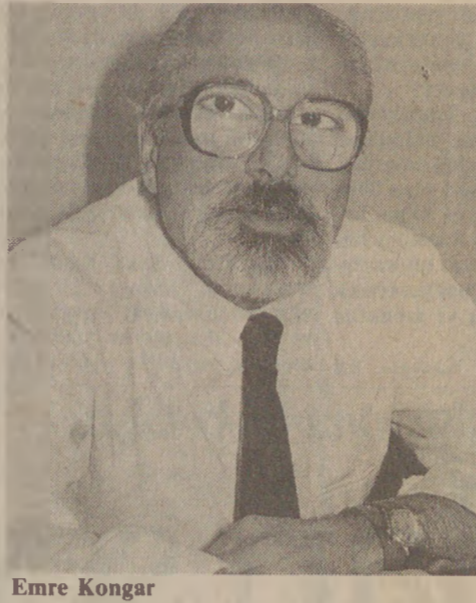
Yenilginin nedeni: 4 K

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — SHP'nin dün Ankara'da toplanan ve seçim sonuçlarının ele alındığı küçük kurultayda olağanüstü kurultay HEP ile birleşme ve koalisyone konuları tartışıldı. Deniz Baykal'ı destekleyen partilerin olağanüstü kurultayın hemen toplanmasını istedikleri ve üç ay sonrasında erdediği için Genel Başkan Erdal İnönü'yü eleştirdikleri küçük kurultayda, genel merkez destekçiler sık sık kurultay yapılmasının partinin başarısızlığına neden olduğunu savundular.

İnönü'nün her ilden gelen bir temsilciye on dakika süreyle söz verdiği kurultayda, konuşma sırası kura ile Isparta ilinden başlatıldı. Isparta İl Başkanı İsmet Baş, seçim sonuçlarının SHP için bir hezimet olduğunu kaydetti.

İstanbul il delegesi Emre Kongar ise bir kamuoyu araştırma kurumunun başında olduğu için partinin seçimde aldığı sonucu önceden tahmin ettiğini belirterek "bir seçim propagandası döneminde kazanılmaz" dedi. SHP'nin seçimlere ölü girdiğini savunan Kongar şöyle konuştu:

"SHP'nin seçime nede ölü girdiğini, 'kurultay', belediyeleri simgeleyen 'kanalizasyon', DSP ile ilişkileri simgeleyen 'kına' ve 'Kürtçe' diye sıraladığımız 4 K' formülüyle açıklık mümkün. Partideki insanları yönetim tartışması içinde ayrı kamlarda gözüküyorlar. Ama

Emre Kongar

seçmen sizi ayrı gördüğü zaman üzüyor. Birbirinizi kötülüyorsunuz. Birbirinizi kötülüyorsunuz. Seçim sırasında SHP, 'sosyal demokrat sloganlarını' DYP'ye, 'parti teşkilat-belediye' kükünlerini DYP'ye 'büyük kent seçmenini' de ANAP'a kapırdı. Ölü girdiğimiz bu seçimde beş milyon oy aldık. Seçimlere bu partinin cesedi girmez ve beş milyon oy almıştır. Hiç kimsenin, ölüsü bile beş milyon oy alan bu partiyi yok etmeye, görmeye hakkı yoktur. Buraya partiyi gömmemükmün. Partideki insanları yönetim tartışması içinde ayrı kamlarda gözüküyorlar. Ama

Kongar (İstanbul): SHP; seçimlere, 'kurultay', belediyeleri simgeleyen 'kanalizasyon', DSP ile ilişkileri simgeleyen 'kına' ve 'Kürtçe' diye sıraladığımız faktörler yüzünden ölü girdi. Baş (Isparta): Seçim sonuçları SHP için hezimet oldu. Parti için mücadele etmek için iktidar ortağı olunamaz. Yorulmaz (İçel): Bu aşamada kurultay istemek, partinin koalisyone görüşmelerindeki pazarlık gücünü azaltır. HEP ile birleşmeden kıvanç duyduk. Karakaş (İzmir): Parti örgütlenmesi yeniden gözden geçirilmeli. HEP ile birleşmeyi olumlu bulduk.

partiyi tarihin karanlıklarına gömersiniz." İçel İl Başkanı Bora Yorulmaz, partinin artık iki başı değil iki gövdesi bir görünüm aldığını, iç hükuzsuzluğun huzur isteyen seçmene güven vermediğini, iç çekimlerden huzursuz olan seçmenin SHP'yi iktidar yapmadığını SHP'nin HEP ile birleşmesinden sevinç duyduklarını anlattı.

HEP ile birleşmeyi olumlu bulduklarını söyleyen Karakaş, "Önemli olan sorumlu davranmaktır" dedi.

Kastamonu il temsilcisi Şahap İnce örgütün başıboş ve denimsiz olduğunu, bu örgütün seçim zaferi beklenimin hayalilik olacağını söyledi.

Karaman il temsilcisi Alaattin Işık, İnönü'nün delegelerin kurultay istesine rağmen tarihi ocağın ayına almasını eleştirerek "Tüzüksel haklarımızın iade edilmesini ve kurultayın toplanmasını istiyoruz" dedi.

Kocaeli İl Başkanı Keramet'in Gençtürk ise oldukça heyecanlı yaptığı konuşmasında kurultaya gide gide SHP'nin dokuz yılda "kurultay partisi" haline geldiğini söyledi.

Mardin İl Başkanı Ötügen, HEP ile ittifakın doğru olduğunu söyleyerek, "Arkadaşlar partimize güç kattı" dedi. Şırnak İl Başkanı Salih Uğur seçim yenilgisinin sorumluluğunu genel başkana yüklemenin doğru olmayacağını bildirerek, "Vatan daşlar Güneydoğu bölgesinde SHP'ye oy vermedik. Kürt kimliğinin dile getirilmesi için oy verdi. SHPHEP İttifakı Batı bölgesinde iyi anlatılmadığı için oy kaybettik. Bu, DSP'nin de işine geldi" dedi.

Samsun İl Başkanı Ersin Üstünay da, seçimlerden hemen önce kurultay yapılması nedeniyle, erken seçimlere hazırlıksız yakalandıklarını söyledi.

Sakarya il temsilcisi Aydın Aydemir, ANAP'ın "Bizim Mesut" imajının tutması nedeniyle SHP'nin Karadeniz bölgesinde oy kaybettiğini söyledi.

Tekirdağ Çorlu Belediye Başkanı Ünal Baysal'ın, SHP'de iki başkanlık olmadığını söylemesi ve seçim sonucunu bir önceki kurultayda Deniz Baykal'ın yuhulanmasına bağlaması üzerine salonda tartışma çıktı. Baysal, "Samanlık yandı ama şıncanlar da yandı bu arada" deyince salondaki delegelerin biri "bu bir tahriktir" diye sendeli. Bir başka delegesi ise, "Türkiydiler ona" diye karşılık verince İnönü, "Müdahale etmeyin" diyecek araya girdi.

'Kahraman istifa etti'

■ Eski ANAP İzmir İl Başkanı Fevzi Kahraman, partisinden istifa ettiğini açıkladı. Kahraman, düzenlediği basın toplantısında, ANAP'ta görev yaptığı 7 yıl boyunca parti için demokrasiyi savduğunu ve dürüst politikaya uygulamaya çalıştığını belirtti. ANAP'ın kurulduğunda, "1980 öncesinden ders alarak oluşturulan uzak kamlardan uzak olandırılmış, iyi bir parti" olduğunu ifade eden Kahraman, "Ama zamanla geniş yelpazeli yapıysından uzaklaştığını ve demokratik çarkın işlediğini gördüm" dedi. Kahraman sunuları söyledi: "Zaten saygın cumhurbaşkanımız da son 29 Ekim resepsiyonunda bunu bizzat ifade ettiler. Milliyetçi düşüncede olan muhafazakar kesimin ANAP'tan dışlanmasının çok vahim hata olduğunu söyleyebiliriz. Nerede Sayın Turgut Özal'ın kurduğu ANAP, nerede milletvekillerinin yarısından fazlasını kaybederek iktidardan düşmüş bugünkü ANAP..."

Delegeler imzalarını çekiyor

■ ANKARA (ANKA) — SHP'de seçimlerden alınan yenilgiden sonra olağanüstü kurultayın toplanarak yönetimin değişmesini isteyen bir kısım Baykalcı delegeler imzalarını geri çekmeye başladı. Şu ana kadar olağanüstü kurultayın toplanması için 400 imza genel merkez noter kanalıyla ulaştırıldı. Ancak bu imzaların Tokat'tan 5, Eskişehir, Gaziantep, Konya, Adıyaman, Samsun ve İçel'den birer delegenin yine noter aracılığıyla imzalarını geri çektikleri öğrenildi. Genel Sekreter Yardımcısı Güneş Gürsel, imza çekmelerinin doğrulayarak kendilerinin bu yönde herhangi bir çalışma başlatmadıklarını, delegelerin imzalarını kendilerinden geri çektiklerini söyledi.

Kaymakamlara seminer

■ ANKARA (ANKA) — Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'nde görev yapan kaymakamlar "Terör ve Terörle Mücadele" konusunda bilgilendirilecek. İçişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre kaymakamların terör konusunda bilgilendirme amacıyla yapılacak 24. Dönem Kaymakamlar Semineri pazartesi günü saat 11.00'de başlayacak. Seminerin açılış konuşmasını İçişleri Bakanı Sabahattin Çakmakçı yapacak.

Belediye'den açıklama

■ İstanbul Haber Servisi — Sarıyer Belediyesi, geçtiğimiz salı günü televizyonun birinci kanalında yayımlanan Televizyon programında yer alan "4 saatte gecekondular" yapıldığına ilişkin haberin gerçeği yansıtmadığını açıkladı. Sarıyer Belediyesi Başkan Vekili Yavuz Batman imzasıyla yapılan yazılı açıklamada, İstinye sirtlarında gecekondular yapıldığına ilişkin haberin gerçeği yansıtmadığını açıkladı. Sarıyer Belediyesi Başkan Vekili Yavuz Batman imzasıyla yapılan yazılı açıklamada, İstinye sirtlarında gecekondular yapıldığına ilişkin haberin gerçeği yansıtmadığını açıkladı. Sarıyer Belediyesi Başkan Vekili Yavuz Batman imzasıyla yapılan yazılı açıklamada, İstinye sirtlarında gecekondular yapıldığına ilişkin haberin gerçeği yansıtmadığını açıkladı.

Silahlı soygun

■ İstanbul Haber Servisi — Kabataş Setüstü'nde, evsahiplerinin silah zoruyla etkisiz hale getirip 8 bilezikli 3 milyon 600 bin lira gasp eden iki kişiden biri yakalandı. Dün 14.30 sıralarında Kabataş Setüstü 31/4 numaradaki eve gelen silahlı iki kişi, evsahibi İzzet Belikan'ın kafasına tabanca kabzasıyla vurularak yaralandı. Daha sonra silah zoruyla İzzet Belikan, eşi Zünel Belikan ve oğlu Gungör Belikan'ın etkisiz hale getiren saldırganlar, evde bulunan 8 bilezikli ve 3 milyon 600 bin lira aralık kamaçaya bağlandı. Saldırganlardan Üçel Özen (26), çevrede bulunan polisler tarafından yakalandı. Diğer saldırganın aranması sürüyor.

İnönü: Hesaplaşma kurultayda

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, seçim sonuçlarının sorumluluğundan kaçmadığını belirterek, "Sorumluluk meydana, hepsinin hesabını kurultayda vereceğiz" dedi.

İnönü, dün yapılan küçük kurultayda konuşan delegelerden 35'inin "koalisyona evet", 7'sinin "hayır" dediğini, 15'inin görüş bildirmediklerini söyledi. HEP kökenli milletvekilleri Leyla Zana ve Hatip Dicle için "Onlar artık bizim partimizde olmayacaklardır, o arkadaşların konuşmaları sanki başka bir çözüm istiyorlarmış izlenimi veriyor" dedi.

Seçim sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla düzenlenen SHP küçük kurultayında Genel Başkan Erdal İnönü'nün konuşması yapıldı. İnönü, seçim sonuçlarına üzdüklerini belirttikten sonra "Ama üzüntü bir partide sürekli yaşanacak bir olay değildir, artık o geçti. Şimdi halkımıza nasıl daha çok hizmet vereceğimizi düşünmek konumuzumuz" dedi.

Seçim sonuçlarının değerlendirilmesinin önemini belirten İnönü, partisinin seçime en iyi hazırlanan parti olduğunu vurguladı. Seçim sonuçlarının serinkanlılıkla incelenmesini isteyen İnönü, "Ayrtılıncelmelerden çıkacak sonuçlara göre partiye yeni yenilikler, yeni yöntemler getirecek şartlar. Bunlar yapılmadan 'sonuçtan şu, bu sorumluluğum. Onun icabına bakalım' demek, elbet önemli bir davranıştır" diye konuştu. İnönü sözle-

rini şöyle sürdürdü: "Genel başkan olarak ben seçimlerin başarısından da başarısızlığundan da sorumluyum. Seçim sonuçlarını değerlendirirken kişisel yaklaşımlardan uzaklaşmamız şart. Kişisel bir anlamı yoktur. Partiyi daha iyi konuma getirmez."

Kayseri RP Milletvekili Seyfi Şahin'e seçildiği bölgeden tepki

Kadın sekreterlerden milletvekiline isyan

İç Politika Servisi — RP Kayseri Milletvekili Dr. Seyfi Şahin'in söylediği öne sürülen "Kadın sekreterler genellikle cinsel ihtiyaçlarını karşılaması için çalıştırılır" sözü, ortaçağı karıştırdı. Kayseri bir grup sekreter ve kadın ortak basın toplantısı düzenleyerek RP'li Seyfi Şahin'i protesto etti ve TBMM'de grubu bulan partilere de birer tepki mesajı gönderdiler.

RP'li Seyfi Şahin ise kesinlikle böyle bir ifade kullanmadığını, bu sözlerin kendisine ait olmadığını belirterek "Ben sadece kadın ve erkek birbirlerini mutlu etmek için fizyonomik olarak güzel yaratılmışlardır dedim" diye konuştu. Şahin, kadınları horlayıcı, aşağılayıcı beyanda bulunmadığını söyledi. RP genel başkan yardımcılarının Rıza Ulucak da "Olacak şey değil. Tahminime göre yanlış algılamadır. Şayet söylemişse kesinlikle yanlış" dedi.

Kayseri'de büyük tepkilere yol açan olay şöyle gelişti: RP'nin yeni seçilen Kayseri milletvekilleri Ankara'ya gitmeden önce Mevlana'nın hocası Seyyid Burhaneddin Türbânî'ni ziyaret ederek dua ettiler. Ziyaretten önce bir grup gazeteci ile görüşen milletvekillerinden eski MÇP İl Başkanı Dr. Seyfi Şahin, çeşitli soruları yanıtladı. Basın mensuplarıyla kadın-erkek eşitliği üzerine konuşan Seyfi Şahin, "TBMM'de kadın mi yoksak erkek sekreterler mi çalışacak istersiniz" sorusuna verdiği yanıt ve bu konudaki görüşleri Kayseri'deki Cumhuriyet muhabiri Recep Bulut'un bildirdiğine göre bu gazetelerde RP'li Seyfi Şahin'in "Kadınların sekreterliğe pek aklı ermez. Ülkemizde erkek kadımlar herhalde. Onun için kadın çalıştırmayorlar. Allah onları erkekleri mutlu etmesi için manevi bir güzellik vererek yarattı. Kadın ince, has-

Sözleriyle büyük tepki toplayan Milletvekili Seyfi Şahin (soldan ikinci), Kayseri'den Meclis'e giren öteki RP Milletvekilleri Salih Kapusuz, Mustafa Dağcı ve Şaban Bayrak'la görülüyor.

sil etmek üzere RP'den TBMM'ye gönderdiğimiz milletvekili Op. Dr. Sayın Seyfi Şahin'in sekreterlere yönelik görüşünü içeren bu beyanati iverici buluyor ve şiddetle kınıyoruz" dediler. Yapılan yazılı açıklamada, "Bu zihniyetli kişilerin TBMM kürsüsünden o şerefli yemini ederken bile kimbilir neler düşünmüşlerdir. Tahmin etmek zor olmasa gerek" dendi. Toplantuya katılan kadın sekreterler ayrıca Seyfi Şahin'in sözlerini içeren gazete kupürlerini, TBMM Başkanlığı'nın yanı sıra başta RP olmak üzere Mecliste grubu bulan partilerle Türk Kadınları Güçlendirme Vakfı ve benzer kuruluşlara gönderdiler.

Şahin ne diyor?

RP'li Kayseri Milletvekili Dr. Seyfi Şahin ise yerel gazetelerde yayımlanan haberleri yalancılık olarak eleştirdi. "Bu sözler benim tarafımdan söylenmemiş sözlerdir. Tamamıyla yalancı. Şahsımı yıpratmaya yönelik hareketler. Bu hareket PKK hareketini örtbas etmektedir. Dikkatli başka yere çekilmelidir" dedi.

Sekreterliğin onurlu bir mes-

NOTLAR

Demirel'in sazi ve Hint keçisi

FARUK BİLDİRİCİ

ANKARA — SHP'li delegeler konuşmayı çok seviyor. Her ne kadar sık kurultay yapılmasından yakınsalar da her fırsatta uzun uzun görüşlerini anlatmaktan farklı bir tat alıyorlar.

Deniz Baykal'ın olağanüstü kurultay hedefiyle yola çıkmasından sonra Genel Başkan Erdal İnönü'nün aceleyle toplanmaya karar verdiği küçük kurultayda da seçim yenilgisini üzerine saatler süren nutuklar atıldı. Tabii, kürsüye çıkan herkesin ilk iki cümlesinden sonra İnönü ya da Baykal ikileninden hangisini savundukları ortaya çıkıyor. Aslında bu noktadan bakıldığında iki taraf da yenilginin nedenlerinden çok, hedeflerini ortaya koyuyor.

Yine de küçük kurultaydan çıkan ana sonuçlardan birisi, "Parti içi kavğadan bıktık" görüşü. HEP ile yapılan seçim ittifakının yenilginin ana nedeni olduğu yolundaki görüş delegelerin çoğu katılmadı. Koalisyone ortağı olma beklentisinin SHP'nin hücrelerini değin sızdığı ortaya çıktı.

Erdal İnönü, kurultayı açış konuşmasında, seçim yenilgisini konusundaki görüşlerini anlattı. Ama konuşmanın önemli noktasını Meclis'teki yemin töreninin kahramanları Leyla Zana ve Hatip Dicle'nin davranışları, dolayısıyla Güneydoğu sorunu oluşturdu.

İnönü, heyecanlı konuşmasının sonuna doğru elini Star'ın mikrofonuna çarpı. Mikrofon, kürsünün hemen altında

oturan bir gazetecinin başına düştü. Manisa temsilcisi Erdoğan Yeteğin'in de şiddetle İnönü'yü eleştiren öndekeki sunu bir gazeteci islandı.

Gazeteciler içinde terlikten kurultaya izlemek üzere gelip de Türk-İş Salonu'nun darlığı nedeniyle içeri giremeyen meraklı SHP'liler, dışarıda parti yönetimine verip vermadiklerini, sıkıntıyla beklerken kendisini "Mesih" ve "müstakbel genel başkan aday"ı olarak ilân eden bir zekâ özürlü vatandaşın binä öndündeki heyecanlı konuşmasını da hiç bıkmadan dinlediler.

İnönü, konuşmaları önce 10 dakikayla sınırladı. Ama bunun da yeterli olmadığını görünce süreyi 5 dakikaya indirdi. Konuşmacıların görüşleri salonu genellikle dikkatle dinlendi. Dinleyiciler, kürsüdeki hatibin her cümlesine oturdukları yerden fısıltılarla karşılık vermedi de ihmal etmediler. Örneğin, "sorunsuz kurultay" isteyen bir delegeye "Yani adaysız kurultay"; "Kitle örgütleriyle ilişkiler yeniden düzenlenmeli" diyen bir delegeye de "2010 yuhna kadar düzenleriz" gibi karşılıklar verildi.

Kütahya temsilcisi Fevzi Esendemir, İnönü'yü eleştirdiği konuşmasında, SHP'nin Demirel'e koltuk değneği olmasını istedi ve sözlerini şöyle bağladı: "Süleyman Demirel'in çağacağı sazin öndünde Hindistan keçisi bile oynamaz." Galiba "Hint Horozu" diye dediği için keçiden söz etti.

MKYK YARIN TOPLANIYOR

ANAP'a Japon modeli önerisi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — ANAP Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, yarın yeniden toplanarak seçim sonuçlarının değerlendirilmesini sürdürecektir. ANAP kurucularından Vehbi Dinçerler, MKYK'ya ANAP'ın "Japon modeli" olarak adlandırılan ANAP'ta yapısal değişiklik önerisini götüreceğini belirterek "Japon modeli bize sakla, tutarı ve organize muhalefet yapmamızı sağlayacak ve parti daha dinamik bir yapıya kavuşacaktır" dedi.

ANAP Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nda üyeler seçim sonuçlarını değerlendirecekler.

ANAP'ta yeniden yapılanma modelleri de tartışmaya açıldı. ANAP kurucularından MKYK üyesi Vehbi Dinçerler, Japon modelini MKYK'da gündeme getirecek.

"Japon modeli" önerisini Cumhuriyet'e açıklanan Dinçerler, modelin anahatlarını şöyle vurguladı: "Dört eğilimin birlikte yaşadığı bir kitle partisi: Siyasi arenada başka partiler içerisinde de yer alabilecek milliyetçi, muhafazakar, liberal ve sosyal demokrat çizideki eğilimler birbirlerini ertime eğilimine girmenden aynı sızma çatı altında toplanacaklar. Bu eğilimler ideolojik berraklık içerisinde aynı partide politik üretilecekler.

Parti ağırlıklı oluşum: Siyaset üretimi partide yapılacak. Hükümet-parti ilişkilerinde öncelik partiye verilecek.

Dinçerler, oluşturulan Tüzük Değişikliği Komisyonu'na da olağanüstü kongreye ilişkin Siyasi Partiler Yasası'nda bazı değişiklik önerileri de götüreceğini söyledi.

O'nu 53 yıl önce bugün kaybetmiştik

Mustafa Kemal'i anıyoruz

Haber Merkezi — Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu büyük önder Mustafa Kemal Atatürk, ölümünün 53. yıldönümünde bugün, bütün yurtta, KKTÇ'de ve dış temsilciliklerimizde törenlerle anılacak. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, "10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü" nedeniyle yayımladığı mesajda, "Onun bize gösterdiği hedef, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak değil, çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkmaktır" dedi. Ankara'da bugün ilk tören

Anıtkabir'de yapılacak. Törene katılacak heyet saat 08.45'te mozole önündeki alanda yerini alacak.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın, mozoleyeye çelenk koymasının ardından, Atatürk'ün hayata gözlerini yumduğu saat olan 09.05'te "41" işareti verilecek ve 2 dakikalık saygı duruşunda bulunulacak.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, saygı duruşundan sonra Misak-ı Milli Kulesi'ne geçerek Anıtkabir özel defterini imzalayacak.

Anıtkabir'de yapılacak devlet törenine TBMM Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, yüksek yargı organlarının başkanları, bakanlar, milletvekilleri, siyasi partilerin genel başkanları, kuvvet komutanları, askerleri ve mülli erkan ile öğretmen ve öğrencilerden oluşan gruplar katılacak.

Atatürk'ün ölümünün 53. yıldönümü dolayısıyla ayrıca Atatürk anıtlarına çelenkler konularak saygı duruşunda bulunulacak, günün anlam ve önemini

belirten konuşmalar yapılacak. Bunun yanında, çeşitli kurum ve kuruluşlara toplantı ve konferanslar düzenlenecek.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Atatürk'ün 53. ölüm yıldönümü nedeniyle yayımladığı mesajda, "En değerli emaneti olan Türkiye Cumhuriyeti'ni O'na kazandırdığı çağdaş kiralığın bütün ilke ve esaslarını iyi kavrayarak ve yürekle benimsenerek illebet muhafaza ve müdafaa edeceğiz" dedi.

Gecici TBMM Başkanı Ali

Rıza Septioğlu da yayımladığı mesajda özetle şunları söyledi: "Atatürk'ün yolunuza aydınlatan ilke ve inkişaplarına sahip çıkarak Türkiye Cumhuriyeti devletini nereden gelirse gelsin bütünü tehdit ve tehlikelerden yekvücut halinde koruyacak ve daha ileri seviyelere yükseltecektir."

Başbakan Mesut Yılmaz da mesajında, "Sonsuz bir hızla akıp giden zaman, birçok inanç ve fikir sistemlerini tarihe gömerken, onun ilke ve inkişapları

özünden hiçbir şey kaybetmeden yine milletimize yön veren parlak ışık olarak yaşamaktadır" dedi.

DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel yayımladığı mesajda, Türkiye Cumhuriyeti'nin, "Ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü koruyarak, cahilliği, yoksulluğu, fakirliği yenerek ve insan haklarının tümünü kendi vatandaşları için benimseyip gerçekleştirerek yoluna devam ettiğini" vurguladı.

SHP Genel Başkanı Erdal

İnönu de, son yıllarda Avrupa'da hüküm süren rejimlerin gövdenin uzaklaşmalarına, ünlü liderlerin fikirlerinin itibar kaybetmelerine karşın Atatürk'ün fikirlerinin yaşadığı kayıtdı.

RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan dün yayımladığı mesajda, "Bu anma günü münasebetiyle milletimiz Mustafa Kemal'in başkomutanlığı ile emperyalist güçlere karşı yaptığı İstiklal Savaşımızın büyük mana ve önemini yeniden göz önünde bulunduralımız" dedi.

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit de mesajında, Atatürk'ün "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milletini denir" özdeyişini anmsatarak, "O nedenledir ki Atatürk, ulusal birliğimizin güvençesi olmayı sürdürmekte ve sürdürülecektir" dedi.

Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek ise, cumhuriyet devriminin kazançlarının yıkma uğratıldığını savunarak, "Meclis TÜSIAD meclisine dönrüştürülmüştür" dedi.

Selma Selçuker, Mustafa Kemal'i tanıyanlarla O'nun hümanist yönünü konuştu

Atatürk: İnsanları seven bir insan

FOTOĞRAFÇI SELAHATTİN GİZ

'Kıyafetine büyük özen gösterirdi'

Ünlü foto muhabiri Selahattin Giz'le konuşmak demek, bir fotoğraf makinesinin objektifi gibi bakan bir çift ışıltılı gözün üzerinde her an bir flaş gibi patlamasına hazırlıklı olmayı bilmek demek... O da zaten öyle konuşuyor, bir fotoğraf makinesinin üst üste patlayan deklanşörü gibi:

"— Gazeteciliğe mi nasıl başladım? Galatasaray Lisesi'nde okurken Doğan Nadi ile arkadaşım... Cumhuriyet Gazetesi'nde amatörce başladım. (Demedim mi size, işte Giz'in maziye dönük objektifi, otomatik bir fotoğraf makinesi çabukluğu içinde yüzlerce kareyi ardı ardına çekip getiriyor (özümlüze) 1931-32'den 1973'e kadar çalıştım. Hep Cumhuriyet'te çalıştım. Bir ara Tasvir-i Efkâr'a ve Almanya'ya bazı fotoğraflar gönderdim. 30 mark, 50 mark gibi paralar aldım. O zamanlar bizim paramız çok kıymetli idi... Mark 50 kuruştı, dolar 120 kuruştı... Tamam tamam sizi anlıyorum, hemen Atatürk'le ilgili konulara geçmemi bekliyorsunuz..."

sandır. Bir kurtarıcıdır."

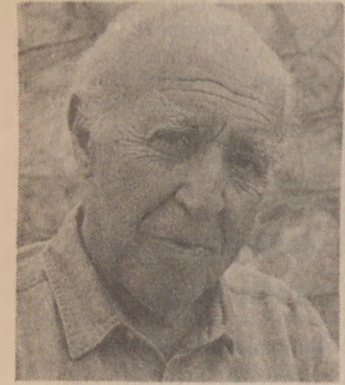
— Her haliyle, her şeyle değil mi?

"— Evet... Evet. Çünkü önce kendisine saygısı vardı. Ancak kendisine saygısı olanın insana saygısı vardır. Ne diyordum, kıyafetine çok itina ederdi. Bulunduğu topluma ve karşısındakine göre seçerdi giyimini kuşamını..."

— Hep gerçek bir liderdi... Öncüydü değil mi?

"— Tabii... Tabii... (Ağlıyor Giz...) Gözyaşlarını gizlemekte zorluk çekiyor) Hep öncüydü o... Ankara'dan gelişinde onu daima Haydarpaşa'da istasyona karşıladım. Sonra motora biner, Dolmabahçe Sarayı'na giderdi. Biz de motora binerdik, saraya çıkışında resimlerini alırdık. Gazetecilere, yine insan olarak çok değer verir, çok severdi.

Çalışırken heyecanımızı seven bakışlarla izler, hafif tebessümlerle işimizi kolaylaştırırdı. İstanbul'da kıyı köşesini, halkın içine girmeyi hiç ihmal etmezdi..."

Bir fotoğrafta elini öylesine zarif bir şekilde hareket ettirmiş ki ses katmış, insanlık katmış fotoğrafa. Çalışırken heyecanımızı seven bakışlarla izler, hafif tebessümlerle işimizi kolaylaştırırdı. Gazetecilere yine insan olarak çok değer verir, çok severdi.

Halkın sevgi ve ilgisinden büyük haz duyardı. Tabii, biz foto muhabirleri de en güzel pozlarını yakalamaya çalışırdık. Benim arşivimde, böyle çekilmiş çok mükemmel bir iki fotoğrafı vardır, gözüm gibi bakar, saklarını... Beyoğlu'nda, İngiliz Krali ile birlikte (açıver bir elbise, yanık bir ten, elinde açık renk bir şapka).

Tepeden aldım o fotoğrafı... Çok beğenirim. Atatürk, fotoğrafı çekilirken mevcudiyetini belli eder, fakat farkında değilmiş gibi davranır. Objektife bakmazdı genellikle. Az gülerdi, fakat güzel gülerdi..."

Çok güzel bir fiziğe sahipti, konuşurken karşısındaki belli etmeden süzderdi. Çalı İbrahim, bir ressam olarak "Ben gönlümdeki Atatürk'ü çezeceğim" dermiş... Ona Allah öyle güzel insanı hatlar vermiş ki... Tek tek elinize alsanız belki uyumlu değil, ama bütünü ile deşetli bir yapı... İmrenmemek mümkün değil..."

Bütünü ile hayran bırakan bir uyum, eşsiz bir fotoğraf veriyor... Mesleki bir kıskançlığım-dan bahsedeyim size..."

— Aşağı yukarı kaç Atatürk fotoğrafı çektiniz?

"— Bir iki bin tane vardır. Durun, size insan Atatürk'e bir örnek daha anlatayım... Florya'da kalırken genelde akşamüzerine doğru ortaya çıkar, biz de hemen koşuşur, resimlerini çekmeye çalışırız. Bir gün, daha erken çok sıcak bir saatte dışarı çıktık. Sandalına bindi, denizde yüzen insanların arasına girdi.

Halk koştu, etrafını sardı. Mani olan yok... Baktım bizimle birlikte plajın ayakkı makinede fotoğraf çeken fotoğrafçısı da keyiften uçuyor ve Atatürk'ün bol bol resmini çekiyor. Sonradan Bayyavır Celal Bey anlattı, her zaman sehpa kurup binbir müşkülle fotoğraf çekebileen o halk fotoğrafçısı da resim çekip mesut olsun diye köşkten erken çıkmış... Çünkü güneş var, adam rahat çalışacak. İşte insan Atatürk..."

— Selahattin Bey, o günlere dönmek ister miydiniz?

"— Off... İstemez olur muyum? Durun bakayım hanıma sorayım... Ben isterim, o nasıl olsa gelir, beni yalnız bırakmaz. Bugüne kadar bırakmadı ki..."

Mustafa Kemal Atatürk, cumhuriyetin ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurucumuz Yunus Nadi ile birlikte.

EMEKLİ COĞRAFYA ÖĞRETMENİ VE ŞAIR RUHİ TURFAN

Polisler gelince, Ata'ya koştuk

Ruhi Turfan, emekli coğrafya öğretmeni ve şairdir. Sorularını cevaplamaya tam bir öğretmen gibi başladı, şair yazar gibi devam etti:

— Atatürk'ü nasıl mı tanıdım? Yıl, Milli Mücadele yılları. Eskişehir'de bulunuyorduk. Babam Eskişehir hâkimiyi idi, geline 15 gün olmuştum. O sıralarda Yunanlar, Eskişehir'i işgal etti. Babam Atina'ya götürüldü. 3.5 sen kaldı. Alleecek peşeris olmuştuk. İşgal kalktıktan sonra Mustafa Kemal, ilk defa Eskişehir'e gelmişti.

Annelikle birlikte istasyona gittik. İnzibatlar bizi engelliyor-du. Annem uzaktan haykırdı, 'Paşa hazretleri sizi görmek istiyoruz.' Sesimizi duydum, mükabele etti: 'Hanımefendi beni niçin görmek istiyorsunuz?'

— 1933'te askerliğimi yedeksabay olarak Ankara'da yapıyordum. Cumhuriyetin 10'uncu yılı Ankara'da kutladık. Üç kız, iki erkek arkadaşla Atatürk Orman Çiftliği'nde bir ağacın altında yiye içip eğleniyoruz. Epeyce gürlüti çıkarmışız ki polisler geldi, bizi karakola götürdüler.

VASFI RIZA ZOBU, ATATÜRK İLE BİRLİKTE GEÇİRDİĞİ SAATLERİ ANLATIYOR

İnsanlık sevgisi ile dopdoluydu

Her zamanki sessiz adımlarıyla girdi arkadaşları kitaplıklı odaya... Kahve fincanlarını alırken yine sessizdi ama sevgisi ve saygısıyla ilik bir rüzgâr gibiydi evin her tarafında. Bu büyük tiyatrosustasına gözü gibi bakıyordu Fatma Hanım. Evde, onun yambaşında dost bir yardımcıydı o.

— Teşekkürler Fatmanım, kahve her zaman ki gibi güzel olmuş. Sonra yine bir kitabın üstüne eğilmiş, o büyük ustaya Vasfi Rıza Zobu'ya döndüm:

— Evet, nerede kalmıştık? Vasfi Bey siz çok şanslısınız, Ata ile aynı masaya oturup konuşarlardınız... Ah... O mimikler, elini kolunu kullanışı, ayak üstüne atışı. Tiyatroyu oynamıyor, tiyatroyu yaşıyordu...

Ellerini yüzünde doluşturdu, çenesine uzanan parmakları, sanki bir piyanonun tuşları üzerinde gezinir gibiydi. Gözleri, yirmi yaş Vasfi Rızası'nın bakışları ile donanmıştı. Parlılar saçıyor-du:

— "Evet, nerede kalmıştık... İşte şurada. Zaman geldi, onunla yan yana da oturdum. Fikir beyan ettim. Beni, büyük bir adammışım gibi dinedi. Fikrimi reddetmedi. Bunlar teşpil edilemez. Çoluk çocuğun olsaydı, bu hatıralarımla iftihar ederdi."

— Sizinle, sanatımızla millet iftihar ediyor efendim. Atatürk için çok şey söylendi, çok şey yazıldı... O dünyanın en büyük insanlarından bi-

riyoruz. Zevci muhteremeniniz de gelecek ve aydınlığa kavuşacaksınız. Ama ben şimdilik Hilâliahmer'e (Kızlay) haber göndereceğim ve size gerekli bütün yardımı yapacağım." Ve dedikleri oldu, biz yiyeceksiz kalmadık, babam bir yük treni ile geri döndü. Yozgat hâkimliğini tayin çıktı."

— O kadar sakın ki... Bu arada bu kız arkadaş onun fotoğrafını bile çekivermiş, bu resim, Tünel'deki Esnaf ve Sanatkarlar Cemiyeti'nde idi, bilmem şimdi hâlâ oralarda mı? Paşa, o gün hepimize tek tek konuştu, ilgilendi, tahsil durumlarımızı sordu. Rumeli şivesiyle bir ara bana döndü: 'Adın ne sesin şu-

çugunu?' dedi. 'Ruhi Turfan' dedim, beğendi. Babamı sordu, 'Mehmet Narin efendidir' dedim... İstasyondaki ilk karşılaşmamızda geçen olayı hemen hatırladı... 'Şimdi benden ne istersen? Paşa, çok zarif bir kıyafet ve görünümlü ayakta bizi dinliyor.

— Tek başına Anadolu'ya geçmiş... 7 kişi, ama tek başına demektir. O başta... Düvel-i Mu-

— Onunla nasıl mı konuşurdum? İşte şu anda seninle konuştuğum gibi... Onunla teklifsizce konuşurduk. Fakat hiç bir zaman laubali olmamaya dikkat ettim. Beraber şarkılar bile söyledik. Mısralar okuduk. Sohbetler ettik.

— "Tek başına Anadolu'ya geçmiş... 7 kişi, ama tek başına demektir. O başta... Düvel-i Mu-

— Onunla nasıl mı konuşurdum? İşte şu anda seninle konuştuğum gibi... Onunla teklifsizce konuşurduk. Fakat hiç bir zaman laubali olmamaya dikkat ettim. Beraber şarkılar bile söyledik. Mısralar okuduk. Sohbetler ettik. İnsanlık sevgisi ile dopdoluydu demedim mi sana? İnsanın ne olduğunu bilmeden, insan olmanın yüküklüğünü anlamayan, insanı sevmeyen hakiki insan olamaz."

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

— Herhalde onu bir hayli güldürmüştünüzdür...

— Evet, gülerdi, gütümserdi... Ama sessiz. Öyle ağır kahkahalar atmazdı. Evet iyi bir tiyatroyu seyircisi idi. Mesela Bursa'da, o meşhur suikast düşünülen günlerde, 5 gün 5 gece her gün tiyatroya geldi.

metini bil' dedi. Ünlü şair Ruhî-i Bağdadî'den şiirler okudu.

Hepimizi böylece onurlandırdı ve sadece yanından ayrılmıyordu her zaman hakkımız, ama içeren daima dikkatli olun' dedi... Onun o günlük sözleri, bütün hayatına ışık tutmuştu ve çok sevdiğim öğretmenlik mesleği de bana serfelerin en büyüğünü vermişti..."

Ruhi Turfan Hoca, sözlerini, hem öğretmen hem şair gibi bildirdi:

— Atatürk mükemmeldi, her şeyden önce bir insan olarak... Yaşadı, örnek bir insan olarak..."

Vasfi Rıza Zobu, Atatürk ile birlikte geçirdiği saatleri anlatıyor.

1920'li yılların başında İngiliz kamuoyundaki hava nasıldı?

İngiliz basınında Kurtuluş Savaşı

AHMET GÜNGÖR ENÇER

NOTTINGHAM — Mustafa Kemal Atatürk 1927 yılının ekim ayında Cumhuriyet Halk Partisi'nin ikinci kurultayında bizzat kendisinin okuduğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yeniden doğuşunu anlatan altı günlük tarihi nutkunun 1920 yılının ilk aylarındaki olayları nakleden bölümünde şöyle demektedir: "...İnsaf ve merhamet dilemekle millet işleri, devlet işleri görülemez; millet ve devletin şeref ve istiklali korunamaz. İnsaf ve merhamet dilemek gibi bir prensip yoktur. Türk millet, Türkiye'nin gelecekteki çocukları bunu bir an hatırdan çıkarmamalıdır..."

Ulusal kurtuluş hareketinin başladığı 1919 yılından cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılı sonuna kadar Mustafa Kemal Atatürk ve Kuvayı Milliye'nin girişimlerinin hepsinde yukarıdaki cümlelerin özü olan, inançlarından ödün vermeyen gururlu, sabırlı bir tutum gözlenir.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında işgalci galip ülkelerle ilişkilerimizde İstanbul Bab-ı Ali Hükümeti ile Ankara Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin tutumları arasında en büyük farklılık; birincisinin ülkenin geleceğini büyük devletlerin merhametinde araması; ikincisinin ise ülke çıkarlarını ne pahasına olursa olsun sonuna kadar millet savunacağına inancı olarak belirlenmektedir.

Yetmiş yıl önceki İstanbul hükümeti idarecilerinin dış politikadaki bu merhamet dilenciliği, zamanın İstanbul aydınları arasında da değişen oranlarda yandaş bulunmaktadır. Halinde Edip Adıvar'ın 10 Ağustos 1919 tarihinde Mustafa Kemal'e yazdığı ve Amerikan mandasını gerektirilen savunan mektubunda kullandığı "...parasız, ihtisassız, kudretsiz..." gibi sıfatlar bu bezgin tutumu açıklıkla ortaya koymaktadır.

Bağımsızlık Savaşımızın başladığı 1920 yılında Batı'da "Doğu problemi" olarak görülen Osmanlı İmparatorluğu'nun kalmalarının nasıl bölüşüleceği konusu, İngiltere'nin ekonomik ve politik çıkarları bakımından son derece önemli görülmekte ve kamuoyunu yakından ilgilendirmektedir.

İçlerinden birinin bugün de yayımladığı "Illustrated London News", "The Graphic" ve "Punch" gibi haftalık yayınlar sine ve televizyonun olmadığı bu devrede olayları okuyucularına çizmeye ve kimsen de fotoğraflarla ulaştırmaktadırlar. Yetmiş yıl önceki popüler İngiliz basınında Türk dış politikasının saygınlık imajını geçirdiği devreler ilginç karikatür, aktüel ci-

zim ve resmî yorumlarda açıkça gözlenmektedir.

1920 yılı, Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri müttefiklerce, bilhassa Türk probleminin çözülmesi için olarak görülmektedir. Türkler artık Avrupa, Balkanlar ve Ortadoğu'da bir güç olmaktan çıkacaklar, İngilizlerin vesayeti altında görünlüşte bağımsız bir ülke haline getirilecektir.

Direnme ve bedeli

1920 yılının ikinci yarısından sonra İngiliz basınında, sultan ve İstanbul hükümeti dışında henüz küçümsenmekle birlikte Ankara'daki Milli Meclis'in ve Heyeti Temsiliye'nin de Türklerle ilişkilerde göz önünde tutulması gereken bir güç olduğu kabul edilmektedir.

Hantal, çirkin, tembel, şalvarlı, yaralı, berepli Türk karakteri, hâlâ İngiliz karikatür sanatçılarının tercih ettikleri prototip Türk karakteri olarak devam etmekle beraber, kimi zaman palasını sallayan bir biçim, kimi zaman da zamanın modasına uygun giyinmiş genç bir adam olarak çizilen yeni bir Türk modeli de ortaya çıkmaktadır.

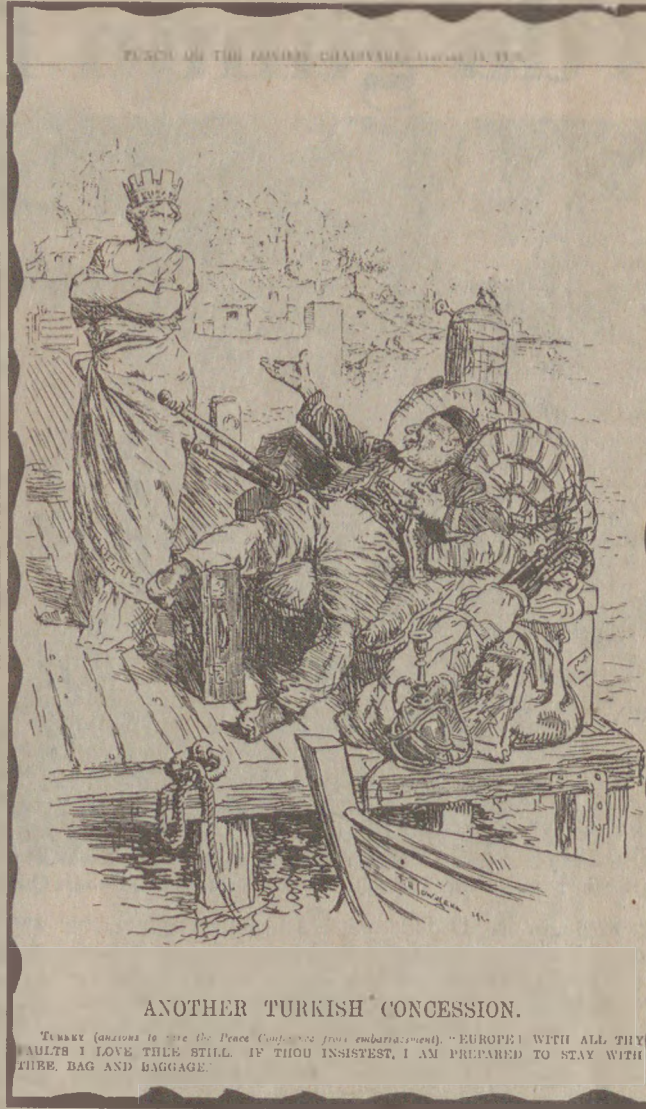
Türkiye ile ilgili bütün ilişkilerde sultan ve idarecilerinin baş eği, yumuşak ve hatta zaman zaman kraldan çok kralcı tutumlarından son derece memnun olan İngilizler, Ankara'daki milli hükümetin gittikçe kuvvetlenmesi ve önem kazanmasından rahatsız olmaktadır. Türk probleminde ortaya çıkan bu yeni faktörü nötralize etmek ve Ankara Büyük Millet Meclisi'nin önemini küçülmek gayesi ile İngiliz basınında zaman zaman sözümlü tanıtıcı yazılar yayımlanmaktadır.

Barış ümitleri

Londra Konferansı sonrası İngiliz kamuoyu ve siyasi çevrelerinde Türklerle gerek masa başında gerekse cephe her türlü ilişkilerde Mustafa Kemal ve Ankara hükümetinin göz ardı edilemeyeceği kanısı belirli bir hale gelmektedir. Yayımlanan foto-röportaj ve yazılarda Mustafa Kemal ve yandaşlarından artık eşkiya diye değil, aksine ünlü bir lider diye bahsedilmektedir.

Nihayet büyük zafer

Türk egemenlik ve bağımsızlığının, ülkenin bölünmezliğinin başından beri merhamet, yakarım veya galiplerin her arzusu-na boyun eğmekle kazanılamayacağına inanan Mustafa Kemal ve Türk halkı, Afyon'da 30 Ağustos 1922 günü sadece askerî bir zafer kazanmakla kalmamış; iki yıldır ilk defa barış konuşmalarına eşit şartlarla oturabilecek saygın bir ülke olma yolunda ilk adımını atmıştır.

TÜRKLERDEN BİR ÖDÜN DAHA — Türkiye - (Barış Konferansının müs-kül durumu düşmesinden endişeli) Avrupa, bütün kusurlarına rağmen seni hâlâ seviriyor. İsrar edersen pılı-pırtımla seninle kalmaya razıyım. (Punch, 14 Ocak 1920)

9 YIL SONRA — Bu karikatürde Efnz askerinin üzerine oturmuş olarak gösterilen ve milli kuvvetleri temsil eden Türk subayı, Anadolu'nun bölünülüğünü sağladığını ilan etmektedir. (Punch, 13 Eylül 1922)

Kısa bir süre önce karikatürlerde yırtık çoraplı, yamalı şalvarlı, dudaktan sigarası eksik olmayan, hantal, tembel, yüzünde riyakâr bir anlam olan Türk prototipi yerini yüzü gülen, kendinden emin, sağlıklı, kalpaklı yeni bir tipe bırakmıştır.

Milli kuvvetlerin tartışma götürmez askeri zaferleri karşısında Sevr Antlaşması'nın hemen

hemen bütün maddelerinden vazgeçen müttefikler, bilhassa İngilizler hiç olmazsa Boğazlar'ın kontrolünü elden çıkarmak istemektedir.

Lozan ve cumhuriyete doğru

Büyük zafer ve İzmir'in kurtuluşu, silahlı mücadelesinin sonucu, cumhuriyete giden yolun

AFACAN ÇOCUK — Bu karikatürde Sevr Barış Antlaşması'nı reddeden Misak-ı Milli'ci, kuru sıkı atan, çılgın, trassız bir külhanbeyi olarak çizilmekte; arka planda ise Sultan ve İstanbul politikacıları da nargilesini tütür-en yaralı berepli bir kişi olarak çizilmektedir. Kuvayı Milliye'yi genç Türk "millî şeref ve namus uğruna öncünce kadar savasacağını" ilan etmektedir. Sultan ve taraftarlarını temsil eden İhtiyar Türk ise "Savaşın sonun bileceğin iş, ama ben bu işte yokum; kazanırsan o zaman işler değişir" diyerek Sultan'ın tahtını korumayı düşünmekten başka bir kaygısı olmadığını vurgulamaktadır. (Punch, 7 Temmuz 1920)

BOĞAZIN DEVRİYESİ — Türkiye - (yüksek sesle) İşte büyük kurtarıcı kahraman devriyesi — İngiltere ve Fransa - (birlikte) Görüyoruz, delikanlı, dikkat et de sevincin başına vurmasın (Punch, 20 Eylül 1922)

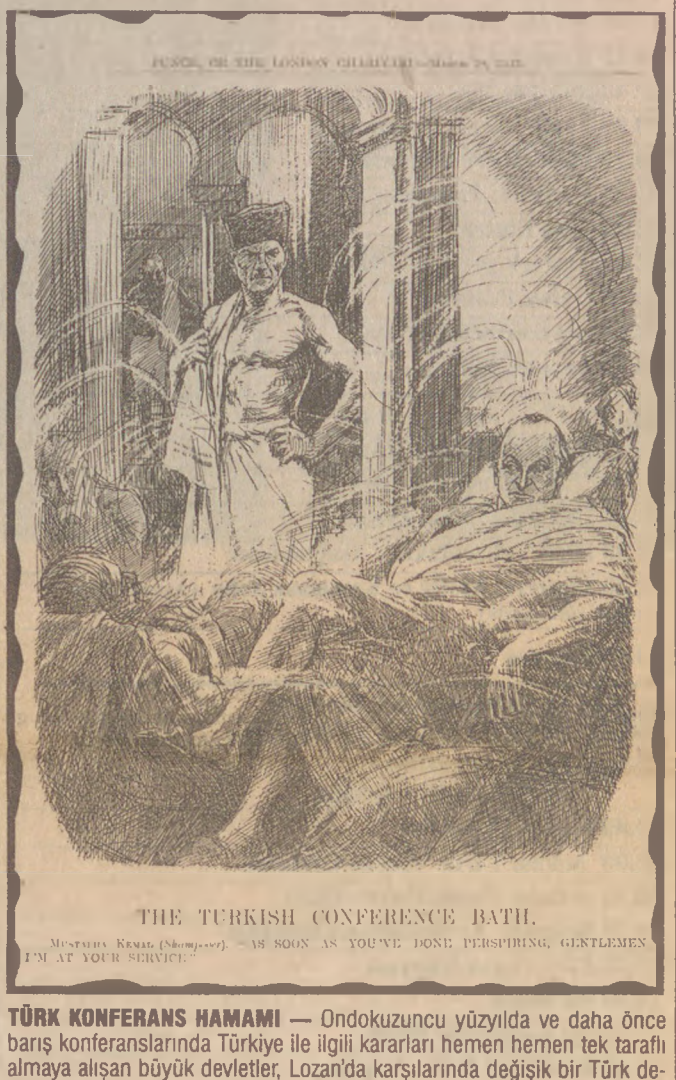
da başını simgelemektedir. Sadece iki yıldan az bir süre önce ayakta duramayacak kadar halisiz, zavallı, hırpani Türk, sadece kendi kaderini değiştirmekle kalmayıp dünya ulusları arasında hızla bir saygınlık kazanmaya başlamıştır.

Türk zaferi Kral Konstantin'in tahtına, gururlu İngiliz Başbakan Lloyd George'u da iktidarına mal olmuştur.

Değişen bütün şartlara rağmen İngilizler kendi çıkarları ve imparatorluklarının devamı için vazgeçilmez saydıkları Boğazlar'ın kontrolü yolunda kuvvet gösterilerine varan girişimlerde bulunmuşlar; saray ve yandaşları hiçbir gayret ve destek vermedikleri Kurtuluş Savaşı zaferlerinin saltanatlarını devam ettireceği rüyalarını görmeye başlamışlardır.

BARİŞ BEKÇİLERİ — Sakarya Savaşı'nın arifesinde yayımlanan bu karikatürde arka planda Türk ve Yunanlılar kanlı bıçaklı birbirlerine girerlen Fransız Jandarması kıyafeti giymiş BRIAND, Türk probleminin onlar adına Yunanlılar tarafından çözümleneceğini ima ederek Lloyd George'a kavga müdahale etmek için uygun bir zaman olmadığını söylemektedir. İngiliz Başbakanı da kurnaz kurnaz ona katıldığını belirtmektedir. (Punch, 17 Ağustos 1921)

TÜRK KONFERANSI HAMAMI — Ondokuzuncu yüzyılda ve daha önce barış konferanslarında Türkiye ile ilgili kararları hemen hemen tek tarafı almaya alışkın devletler, Lozan'da karşılıklı değişik bir Türk delegasyonu bulmanın sıkıntısını çekmektedirler. Konferans uzadıca müttefiklerin direnci de azalmaktadır. Karikatürde Türk hamamındaki Mustafa Kemal, Lord Curzon'a ve öteki delegelere "terlemeleri bittiyse, kese sabuna hazır olmalarını" söylemektedir. (Punch, 28 Mart 1923)

Öte yandan dünya basınına biraz analitik bir gözle tarayan bir gözlemci, Türkiye'de İstanbul dışında yeni bir politik merkezin gelişmekte olduğunu; yeni, dinamik, genç bir kadronun ülkenin geleceğini eski, denenmiş, küçük hesaplı politikacıların yerini almakta olduğunu ve hepsinden öte yeni bir liderin ortaya çıkmakta olduğunu görmekte zorluk çekmez.

Lozan Konferansı'nın hazırlık evresinde, İngiliz basınında genel hava, Türk zaferinin sağlanmasında hiçbir katkısı olmayan, aksine bu zafere giden yolları zorlaştırmaktan geri kalmayan sultan ve onun eski yöneticileri ile Sevr'de olduğu gibi Lozan'da da kendi şartlarını rahatlıkla dikte ettirebilecekleri Türk temsilcileri ile yürütülecekleri yolundadır.

TRT'de saat 22.00'de Kültür Bakanlığı'nun desteği ile çekilen "Metamorföz" adlı film gösteriliyor

Bu gece TV'de Atatürk oynayacak

Refik Erduran'ın senaryosunu yazdığı "Metamorföz" adlı filmde Atatürk rolünde Mahir Günşiray'ı seyredeceğiz. Metamorföz, Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk toplumundaki hızlı değişimi konu alan bir film.

TURHAN GÜRKAN

Kültür Bakanlığı'nın öncülüğünde, Atatürk'ün yaşamını konu alan sinema filmlerinden çekimi biten "Metamorföz", onun ölüm yıldönümüne rastlayan bu gece ekrana getiriliyor. Gazeteci, oyun yazarı Refik Erduran'ın senaryosunu yazdığı, içine belgesel bölümler de eklenen Atatürk'ün yaşamına ilişkin dramatik "Metamorföz" filmi'nin yönetmeni, daha önce TV'ye başarılı bir Mithat Cemal Kuntay uyarlaması "Üç İstanbul"u kazandıran Fevzi Tuna. Çetin Tunca'nın görüntülediği filmi'nin yapımcısı yönetmeni Fatih Aksoy.

"Metamorföz", Kültür Bakanlığı ile Refik Erduran'ın sahibi olduğu Fora Film Şirketi ve İstanbul Film Ajansı'nın işbir-

Metamorföz adlı filmde Atatürk'ü Mahir Günşiray canlandırıyor. (Fotoğraf: İBRAHİM GÜNEL)

liğiyle hazırlandı. İstanbul'da Galatasaray Lisesi, Pera Palas Otel, Zeynep Rum Kız Lisesi, Ankara'da Antkabir, Çankaya Cumhurbaşkanlığı Müze Köşkü, Atakule ve Etnografya Müzesi'nde 22 isgününde çekildi. Laboratuvar işlemleri Mimar Sinan Üniversitesi Sinema Tele-

vizyon Merkezi'nde yapıldı. Film'in danışmanlıklarını Sinema Televizyon Merkezi Başkanı Prof. Sami Şekeroglu ve Atatürk Yüksek Kurulu'ndan Prof. Ahmet Mumcu yaptı.

"Metamorföz" filminde Atatürk rolünü, İstanbul Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Mahir

Günşiray oynuyor. Bu sanatçıyı inandırıcı olarak Atatürk'e benzetmek için Almanya ve İngiltere'den plastik uzmanları geldi. Erduran, filmde Atatürk'ün yaşamının değil, belirli bir mesajın verilmesi gereğini inandığı için görüntü olarak gösterilmesinin karşınday-

TV1 / Saat: 22.00 / TV Filmi

/ Metamorföz / Yönetmen: Fevzi Tuna / Senaryo: Refik Erduran / Görüntü yönetmeni: Çetin Tunca / Müzik: Sarper Özsan / Oyuncular: Emin And, Ash Öykan, Mahir Günşiray, Dorothy İz, Savaş Akova, Engin İnal, Mehmet Ege, Engin Yörükoğlu, Necdet Yakın, Nedim Göknal, Metin Beğen, Kemal İnci / 1991, Fora Film Yapımı / Süresi: 106 dakika.

dı. Ancak yönetmen Tuna, Atatürk'ün hiç gösterilmemesinin teknik zorlukları yaratacağını öne sürdünce, bazı planlarda gösterilmesi uygun bulundu. Atatürk yerine kamera oynayacak. Şimdi tül arkasından Atatürk'ü görüntü olarak izleyeceğiz.

Senaryo yazarı Refik Erduran, "Neden Metamorföz" sorumuzu şöyle yanıtlıyor: "Atatürk'ü başka ülkelerin büyük komutan ve devlet adamlarından ayıran özellik, bir toplumu yeniden biçimlendirmedeki ustalığı ve hızıdır.

Başka yerlerde yüz yıllar süren değişiklikleri, Atatürk bizde beş yıla sığdırmıştır. Senaryoda bu başdönürücü hızı ve başarıyı işledim. Adını da onun için 'Metamorföz' (Bir Sürat Rekorunun Öyküsü) koydum. Bлиндiği gibi bir biyoloji terimidir."

Çekimden sonra konuştuğumuz yönetmen Fevzi Tuna, "Nasıl bir film oldu" sorumuzu şöyle yanıtladı: "Senaryo üzerinde oynama şansım yoktu. Kuruldan çıktığı gibi çekmek zorunda kaldım. Gönül isterdi ki Atatürk devrimlerine daha bir estirel yaklaşım olsun. Ancak 'Metamorföz', sonuçta 'resmî ideolojik' oldu. Ve vatan sağolsun."

Atatürk neden hain ilan edildi?

HİKMET ÖZDEMİR Siyaset bilimci

Yüzyılın ilk çeyreğindeki Türk milli hareketinin siyasi ve askerî önderi Mustafa Kemal, yorgun bir Osmanlı paşası değil. Göğsü nişan ve madalya dolu zevat, Boğaz'a demir atmış yabancı donanmayı seyreyerken o, Anadolu'ya gitti. Saray, iddia edildiği gibi el altından bu gödişi destekledi mi? Tartışılabilir... Eger öyle idiyse neden sorudan 'hain' diye fetva verdirdi?

Kemal Paşa, Türklerin tarihteki en büyük milli önderidir. Radikal bir cumhuriyetçidir. İmparatorluk hülyası bitiren fazlasıyla gecikmiş veya geciktirilmiş Türk milliyetçiliğini 'Batı'ya rağmen' devletleştirme başardı.

Bunlar olurken, 'Kürt' kimliği neden gözardı edildi? Kürt intelligentsiası, Ankara'daki Kuvayı Milliye'lerden niye hep uzak durdu? Kemal Paşa'yı candan destekleyenler neden yalnızca Kürt beyleri idi? Tanınmış Kürt sınırları nerede idiler? Yanıtlanması gereken çok soru var.

Tarih ve politika çalışan kişiler elbette bu ve benzeri soruları yanıtlayacak ve 'cumhuriyetin sivil tarihi' yazılacaktır. Bu yapılırken büyük olasılıkla 'Böyle olmamalıydı' veya 'Şunlar da dikkate alınabilirdi' denilebilecek durumlara ortaya çıkacaktır.

Fakat bir gerçek var ki herkesin kabul etmesi dürüstlük olur: 1923'te bağımsız, milli devlet Türkler için bir zorunluluktu ve yönetim şekli cumhuriyet olmak durumunda idi. Atatürk buna öncülük etti. Gerisi boş laf...